

Tavaszy Sándor

in: Református Szemle, Kolozsvár, 1991./2., 87-89.

Íróasztalom fölött a falon függ tablónk kicsinyített mása. Rajta sorban hajdani tanárain, egykori tanuló társaim fényképe.

Ha munka közben felpillantok, aranykeretes szemüvege mögül, két püspök mellől, csillogó szemmel tekint reám, ereje teljében, frissen és üdén, mintha most érkezett volna vissza kedvenc kirándulóhelye, a Nagykőhavas csodálatos világából, magával hozva a szelek illatos kedvét, a kéklő enciánt, a havasok gyógyító ózonát. Ez a komoly tudós, akinek a tanári katedra képezte igazi otthonát, a természet szerelmese volt. Megjárta "Erdély tetőit", megfürdette lelkét a nagy történelmi idők látott Erdély színpompás őszének felemelő mosolyában. Tavasz Sándor mindig tetőkön járt, a természet és az öntudat gyémántcsúcsain. Impozáns megjelenése a Kárpátok szikláinak méltóságát, habitusa azok komor fenségét tükrözte, de a szemében a Maros menti édes szülőföld napfénye villant. Arcán a szellem tetőit járók bölcs mosolya. Ez a bölcs mosoly nem Buddha halotti maszkja, sem a sztoikusok rezignált ataraxiája, hanem a Krisztusban mindenkor örülő lelkek mosolya volt.

Tavaszy Sándor azok közé a ritka és kiváltságos emberek közé tartozik, akik felértek a győztes csúcsokra. Az emberi gondolkodás, az öntudat csúcsain túl a Kijelentés páratlan csúcsára. S mégis azok közé a tragikus sorsú férfiak csoportjához számítható, amelynek tudományos és tanári pályafutása éppen akkor szakadt derékba, amikor igazán és igazi professzorrá érlelődve úgy osztogathatta volna szét gazdag lelkének érett gyümölcsseit, mint az erdélyi ősz a pirosan mosolygó almát, a kék-bársonyos szilvát, a tüzes borrá nemesedő szőlő gerezdjeit.

Tavaszy Sándor lassan érlelődött tudóssá, az erdélyi tudományosság Korvin-lánccal kitüntetett jeles képviselőjévé. Két hűséges famulus szolgált: párját ritkító intellektusa és ernyedetlen szorgalma. Tavasz Sándor becsületes és verejtékes következetességgel végigjárta a csúcsra vezető szerpentin utat, mint annyiszor a Nagykőhavasra vezető nehéz "létrás" utat. Nem az intuíció szárnya repítette, mint Ravaszt; nem a szellem egzaltációja emelte, mint Makkait. A logika és a meditáció, a megtermékenyülő és megtermékenyítő gondolkodás építette előtte és számára a lassan felfelé ívelő utat. Ahogy a méhek gyűjtik a virágpót, hallatlanul sokat tanuló szorgalmával úgy gyűjtögette a vallás, a filozófia, a teológia történetének mezejéről az adalékok ezreit memóriája egyre bővülő kaptárába s asszimilálta egy sajátosan "tavaszysándori" koncepció mézévé. Bár mennyiségileg is tekintélyes tudáskincs boldog birtokosa volt, mégis sohasem a lexikográfus vagy a historikus erényeivel imponált, hanem minden kérdést elvi magaslatba emelő, az egyes részleteket a rendszer egészében meglátó és megláttató "tisza ész" ragyogó intellektusával.

Tavaszy Sándor filozófiailag kiválóan iskolázott elme. Ezen a téren azóta sincs párja vagy utóda. Böhm Károly tanítványaként indult, a königsbergi nagy remete, Immanuel Kant filozófiáján pallérozott, és szervesen beletartozik abba a körbe, mely a századforduló táján az erdélyi tudományosság két aspektusát: a bölcsélet odaadó szeretetét és a teológia magas megbecsülését képviselte. Tavasz Sándor belső személyiségének {87/88} megfelelően Kant logikai és etikai tanítását adoptálta. Böhm értékelmélete gyakorolt rá életre szóló hatást. Kant kritikai szellemisége emelte az öntudat egyre magasabb fokára. Böhm nyomán állandóan a legmagasabb axiológiai kritériumot kereste. Ilyen előiskolázás után ismerkedett meg közelebbről a Hegel utáni német szellemiséggel egyik reprezentatív személyiségével, F.

Schleiermacherrel, kinek filozófiai gondolkodásáról írta első jelentősebb művét. Ekkor még teljes szívvel a filozófia és a vallásbölcselet géniuszának hódolt, s a teológia tárgyát Schleiermacherrel együtt a személyes élményben rögzítette, kit Luther és Kálvin után a protestantizmus legnagyobb személyiségének, a legnagyobb vallásos kedélynek, a legnagyobb teológusnak és a legnagyobb organizátornak tartott.

Tavaszy Sándor lassan érlelődött református anyaszentegyházunkban az Ige korszaknyitó és korszakalkotó teológusává.

Az igazi theologus = theologus viator. Tavaszzy Sándor a theologus viator példa- és eszményképe, aki a hit szívbeli bizodalmanak bátorságával, a hit biztos ismeretének következetességével egy nagyszerű teológiai "regressus ad infinitum" útján jutott el, jutott vissza Schleiermachertől, a Schleiermacher nevével jelzett liberális teológiától Hitvallásainkon, Kálvinon és Barthon keresztül az élő Igéhez, a dicsőséges Jézus Krisztushoz, hívő keresztyén életének, hitvallásos teológiájának Alfájához és Omegájához. És vele, az ő lábai nyomán vándorolt szakadatlan menetelésben a kijelentés "borotvaéles hegygerincén" munkatársai és tanítványai egyre gyarapodó közösségében. Tavaszzy Sándor megújuló teológiai eszmélkedése nyomán az anyaszentegyházunkban megújuló igehirdetés újra a XVII. század hitvalló korszakát echózta a Kierkegaard-féle egzisztencializmus, a Spenger-féle kultúrfilozófia által jelezhető krízisben élő XX. század embere számára, mint a váltságot hozó Jézus Krisztusról szóló evangéliumi bizonyágtétel. Tavaszzy Sándor Krisztust valló teológiai bizonyágtételéből olyan teológiai iskola született, mely lelkipásztorok nemzedékének lett szellemi bölcsője, s melyet nyugodtan erdélyi teológiai iskolának nevezhetünk.

Egészen nyilvánvaló, hogy Tavaszzy Sándor tudományos és tanári pályafutásában azzal a Barth Károllyal való megismerkedése jelentette a kopernikuszi fordulatot, aki századunk keresztyén teológiájában kopernikuszi fordulatot hozott. Tavaszzy Barth inspiratív hatására nyíltan rátért a Kijelentés borotvaéles hegygerincére, feltétel nélkül a Kijelentés feltétlen feltételének mértéke alá állt, és teljes sikerrel emancipálta magát Schleiermacher filozófiai és teológiai hatása alól, s tette ezt történelmileg korábban, mint Ravasz, Révész és Makkai. Ez Tavaszzy Sándor teológiatörténeti érdeme és jelentősége a magyar református teológiában.

Tavaszzy Sándort azonban nem lehet egyszerűen besorolni a barthiánusok népes táborába. Nem lehet, először azért, mert Tavaszzy élete főművét, a Református keresztyén dogmatikát már akkor /1932/ megalkotta, amikor Barth monumentális életműve megalkotásának kezdeti szakaszában tevékenykedett. Tavaszzy Dogmatikája olyan időt álló alkotás, mint Geleji Katona István patinás remeke, a Váltság titka, a hitvalló erdélyi református teologia csodálatos Krisztus-tanúsága. Nem lehet, másodszor, azért, mert két élő szimbolikus iratunk és Kálvin kalauzolása mellett Barth kitérői /keresztség, predestináció/ nélkül célegyenesen tájékozódott az Apostolicum második főrésze irányába, Jézus Krisztus, az egyház ura irányába, mint az iránytű a sarkcsillag irányába. Tavaszzy a "kálvinista világ" XX. századi "kiáltó szója", aki főként a Hitvallásainkban és Kálvin teológiájában megszólaló egészséges és rajongásmentes evangéliumi keresztyénség képviselője volt, anélkül, hogy egy eklektív epigonizmusban kimerülő neokálvinizmus reprezentánsa lett volna, aki évszázadok fölött fogott kezét nagy elődjével és eszményképével, az erdélyi hitvalló, evangéliumi "kálvinizmus" legerőteljesebb személyiségével, Geleji Katona {88/89} Istvánnal. Tavaszzyt nem lehet egyszerűen besorolni a barthiánusok népes táborába, harmadszor, azért, mert más egyházi és teológiai, más történeti és kulturális helyzetben, más teológiai előzmények után és közepette élt és tevékenykedett, mint Barth. Kolozsvár nem Bonn és nem Bazel. Ezt nem szabad nekünk sohasem elfelejtenünk. Tavaszzy mindig tudatában volt annak, hogy ő az erdélyi református egyház tagja és tanítója.

Bár teológiánk századforduló körüli történetének lényegi elemzése és értékelése még várat magára, ultima analisis helyett, Tavaszzy Sándor teológiai előzményeként olyan

érdekes jelenségekre mutathatunk rá, mint pl. id. Bartók György presbiteri rendszerű egyházkormányzói koncepciója, Vásárhelyi József deissmanni ihletettséggű bibliai theológiája, Nagy Károly "liberális kálvinizmusa", Kecskeméthy István "vallástörténeti pietizmusa", mely jelenségek közepette tette meg Tavaszy Sándor, a theologus virator az élő Igéhez visszavezető utat.

Tavaszy Sándor, úgy is, mint theologiai tanár, úgy is, mint egyházkormányzó, úgy is, mint a Református Szemle főszerkesztője, "a három lépés távolság", de nem a splendid isolation férfia volt. Mélységesen respektálta és respektáltatta az V. parancsolatot. A theologia is az V. parancsolatot tiszteletben tartó tekintélytudomány. Tavaszy az Isten Igéje tekintélyének feltétel nélküli engedelmes szolgájaként az V. parancsolatból következő tekintélyelv tekintélyes képviselőjeként áll előttünk, aki a kollegiálitás és a tanár-tanítvány viszonyából sikeresen igyekezett kizárni a korrektség etikai kritériumán kívül eső, olcsó népszerűsége törekvő elemeket. Bartók Györgytől Vásárhelyi Jánosig öt püspök ideje alatt szolgált, s ha megírta volna emlékiratait, úgy az az erdélyi református egyház fél évszázados történetének intim tükre, gazdag forrása és az Isten Igéjét helyesen hasogató tudós prédikátor bensőséges konfessziója lenne.

Tavaszy Sándor az 1936-os püspökválasztást elveszítette. Rövid idő múlva egyházkerületi lelkészi főjegyzőnek választották. Tavaszy emelkedett lélekkel és bölcs szívvel levonta a konzekvenciákat. Nem állt a barikád túlsó oldalára. Nem szervezett belső ellenállást. Apró, bosszantó túsúrásokkal nem akart naponkénti revánsot venni. Ez nem illett volna keresztyén méltóságához. Jobban szerette az Urat és egyházát. Ezért tudománya és munkája, imádsága és tekintélye teljességével támogatta Vásárhelyi János püspököt az egyház építésének és kormányzásának szolgálatában. Tavaszy Sándornak ez az önzetlen magatartása itt és most mindnyájunk számára világító szövétnek. És követésre méltó példa. Itt és ebben szemlélhető legjobban emberi nagysága, fennkölt keresztyén méltósága.

Utolsó tanítványai is szép csendesen közelednek a lelkipásztori szolgálat és az emberi élet végső határa felé. Ezért egyre kevesebb erdélyi református parókia falán függ olyan tabló, melyről méltán híressé vált tanártársai mellől, aranykeretes szemüvege mögül csillogó szemmel tekint ránk Tavaszy Sándor, a nagy theologus viator, Erdély legtanultabb elméje, aki Geleji Katona István és Barth Károly közösségében mélyen a szívünkbe írta Kálvin János elévülhetetlen jelmondatát: Soli Deo Gloria!